

KUR'AN PERSPEKTİFİNDEN DÜNYA VE AHİRET ARASINDAKİ MÜNASEBET

Abdulkadir KARAKUŞ*

Özet

Dünya, ahiretin kendisiyle kazanıldığı, birbiri içine girmiş üç boyutu olan bir olgudur. Bunlardan ilki; Allah'ın Kur'an'da da sık sık dikkatimizi çektiği Kur'an dışındaki ayetlerinin bulunduğu muhteşem kevnî oluşumdur.

İkincisi, ölümden sonraki hayatımız olan ahireti kazanmaya yönelik faaliyetlerin yapıldığı alandır. Bu alanda başarılı olmak için yapılması gerekenler; peygamberler ve onlarla birlikte indirilen kitaplar vasıtasıyla bildirilmiştir.

Üçüncüsü ise, bizi ilk iki alandaki faaliyetlerimizden alıkoymak gibi bir görevi üstlenmiş olan, heva ve heveslerimize hitap eden, Kur'an'da; aldaticılığı, oyun, eğlence ve süs olduğu yönlerinin ortaya konarak sakınmamızın istendiği yönüdür. Dünya hayatının bu yönünün diğer alandaki faaliyetlerimizi etkilemesine izin vermemek, dünya hayatını kazanmanın en önemli şartıdır.

Yaşanılan süre içerisinde bu üç boyutu birbiriyle uyumlu hale getirebilmek, dünyada verilen görevi hakkıyla yapmaya ve ahireti kazanmaya vesile olacaktır. Bu makalemizde dünyanın bu üç boyutunu ele alarak Kur'an bakış açısından dünya ve ahiretin birbiriyle münasebeti konusunu incelemeye gayret edeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Dünya, Ahiret, Münasebet.

Gönderilme Tarihi: 25.09.2018

Kabul Tarihi: 30.11.2018

* Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir ABD akarokus@siirt.edu.tr

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE HERE AND THE HEREAFTER FROM THE QUR'AN PERSPECTIVE

Abstract

The world is a phenomenon with three dimensions intertwined. The first of these; divine laws is the magnificent formation which is emphasized frequently in the Quran by Allah..

The second is the other world where the believers do their activities to achieve life after death. What is needed to be done in order to be successful in this area has been reported through the prophets and the books that are brought with them.

The third is pointing out in the Qur'an that the world which is the block to do the activities mentioned in the previous dimensions, appealing to our ambitions, and we are asked to avoid its deceitful, playful, fun and ornamented. Not allowing this direction of world to affect our other activities is the most important condition to achieve the good life in the world.

Being able to organize these three dimensions in the time spending in the world that is experienced will lead to activities which were supposed to do and to achieve a good life in the hereafter; In this article, we will try to examine the relationship between the here and the hereafter in terms of Qur'anic view by taking these three dimensions of the world.

Keywords: *Exegesis, Qur'an, World, Hereafter life, Relationship.*

GİRİŞ

Hayat, içerisinde insanların yaşadığı bir mekân, üzerinde kabiliyetlerin ve tercihlerin yarıştığı bir alan mıdır? Zorluklarla dolu bir pistin üzerinde her türlü engelleri aşarak hedefe varmak hususunda gösterilen bir çabadan mı ibarettir? Bir menzile ulaşmak veya herhangi bir şey olmak mıdır? Yoksa istikameti belirlenmiş bir yolda yürümek, gerektiğinde koşmak mıdır? Aslında tüm bunlar, hayatın belirli anları ve bölümleridir ve hayat bunların tamamıdır (Ibanez, 1996: 18). Çünkü hayat dediğimiz şey içerisinde neşe ile kederi, iyi ile kötüyü, hastalık ve sağlığı, hâsılı bir çok olumlu ve olumsuz şeyleri bir arada barındıran bir unsurdur. Kişi en mutlu anında mutsuzlukla, mutsuz bir anında mutluluk verecek olaylarla sınanmakta ve hayat böyle bir döngü içerisinde devam edip gitmektedir.

İnsanların hayatı algılama biçimleri, dünyada yaşanan süreyi anlamlı kılacak olması münasebetiyle çok önemlidir. Zira dünyanın ahireti kazanmak açısından bir imtihan sahası olduğunu (bk. el-Bakara 2/155, 214; Âl-i İmrân 3/186; el-Kehf 18/7; el-Enbiyâ 21/35; el-Ankebût 29/2-3; Muhammed 47/31; el-Mülk 67/2; el-İnsân 76/2) baştan bilen ve bunun gerçekleşeceğine inanan bir mümin, dünya hayatını buna göre tanzim eder. Gerçek anlamda mutluluğun, Allah'ın vadedtiği güzelliklerin dünya hayatındaki imtihanı başaranlara verileceğini bilen bir mümin, dünyada karşılaştığı dert ve sıkıntıları çok daha büyük bir metanetle karşılar ve bu sıkıntıları aşmada daha cesaretli davranır. Elde ettiği imkânlarla şımarıp azgınlık göstermez. Elindeki nimetleri kendisine verenin Allah olduğu bilinciyle şükreder ve Allah'ın yarattığı diğer varlıklarla imkânlarını paylaşmayı bir ödev sayar.

Hayat iki boyutu olan bir olgudur. Bunlardan biri yakın boyutta olan dünya süreci; diğeri ise uzak boyutta olan ahiret sürecidir. Ahireti kazanmak için dünyadaki imtihanı başarmak gerekmektedir. Dünyada kazanamayan ahirette kaybedecektir. Dolayısıyla dünya, ahiretin yani sonsuz ve ebedi hayatın kazanılması için çok önemlidir. Dünya ile ilgili durum bu olmakla beraber, günümüz algısı, dünyanın oyun, eğlence ve süs olduğunu bildiren bazı Kur'an ayetlerinin (bk. Âl-i İmrân 3/185; el-En'âm 6/32; el-Ankebût 29/64; el-Hadîd 57/20) yanlış anlaşılmasıyla, dünyanın matah bir şey olmadığı ve terkedilmesi ve kaçınılması gereken bir olgu olduğu yönündedir. Hatta dünyaya değer vermeyip onu aşağılayanların el üstünde tutulduğu İslami anlayış ve ortamlar dahi mevcuttur. Hâlbuki Kur'an, dua edildiğinde hem dünyada hem de ahirette iyilikler istenmesi gerektiği belirtilerek (bk. el-Bakara 2/201; ayrıca bk. el-A'râf 7/156; Yûnus 10/64; en-Nahl 16/122) dünyayı asla dışlamaz. Dünyanın insanlar için süslendiğinden, cazip hale getiril-

diğinden, insanlara da bu nimetlerin sevdirdiğinden, (bk. Âl-i İmrân 3/14) içerisindeki her şeyin insanların faydalanması için yaratıldığından (el-Bakara 2/29; el-Câsiye 45/13) ve tüm nimetlerin insanların emrine verildiğinden (el-A'râf 7/31-32; İbrâhîm 14/32-33) bahsedilerek dünyanın değerli olduğu vurgulanır.

İlk bakışta Kur'an'ın dünya hakkında çelişkili bilgiler verdiği zehabına kapılmamıza vesile olacak bu ayetler nerede durmalıdır. Bu ayetler neyi anlatmaktadır. Kur'an'ın dünyayı kötülerken aynı zamanda onu övdüğünü iddia edemeyeceğimize göre, farklı anlamların ortaya çıkması muhtemel bu ayetler nasıl anlaşılmalıdır? Bu makalede bu sorulara cevap aranacak ve dünyanın ne olduğu veya olmadığı yanında, onun ahiret ile olan münasebetini belirlenmeye gayret edilecektir.

Konuyla ilgili daha önce de muhtelif çalışmalar yapılmış ve dünyanın ne olduğu ile ilgili görüşler gerek Kur'an gerekse hadisler bağlamında ortaya konmaya çalışılmıştır (bk. Abdelhaleem, 1998: 321-333; Öztürk, 2006: 65-86; Yavuz, 2006: 159-193; Okumuş, 2010: 119-144; Gedikli, 2018: 435-455). Ancak bu çalışmada, dünyanın üç farklı yönü göz önünde bulundurularak, bu üç boyut bağlamında dünya ahiret münasebeti tespit edilmeye çalışılmıştır. Böylece Kur'an'daki ayetlerin bu farklı yönler göz önüne alınmadan okunması durumunda meydana gelecek olan ve Kur'an'ın dünya ile ilgili çelişkili bilgiler içerdiği zehabına düşüren algının ortadan kalkmasına zemin hazırlanmaya gayret edilecektir.

1. DÜNYANIN MAHİYETİ

Dünya sözcüğü, “yakın olmak” anlamına gelen “dünüv” kökünden türetilmiş olup, “en yakın” manasındaki “edna” kelimesinin müennesidir (İsfelhânî, 1412: 318-319; İbn Manzûr, 1414: 14/271-272) ve yakın hayat anlamına gelmektedir. Kur'an'da, ölümden sonraki hayatı tanımlamak üzere kullanılan ahiret ise, bu süreçten sonra gelmesi münasebetiyle “sonraki hayat” anlamını ortaya koymaktadır (Ferâhidî, 1988: 8/75; Fîruzâbâdî, 1991: 2/371-372; Zebîdî, 2001: 16/559). Ahiret, evvelin zıddı olan ve “son” manasına gelen “âhir” kelimesinin müennesidir (İsfelhânî, 1412: 68-69; İbn Manzûr, 1414: 4/12-13). Terim manası itibariyle ahiret, dünya hayatının mukabilidir. Ahiret, sûra üflenme hadiselerinin akabinde dünya hayatının son bulmasıyla başlayacak olan sonsuz hayatın adıdır. İlgili ayetlere bakıldığında sûra üfleme hadisesinin üç ayrı zamanda gerçekleşeceği anlaşılır (İbn Kesîr, 1420/1999: 6/216). *Nefhatü'l-feza'* (bk. İbn Kesîr, 1420/1999: 6/216) adı verilen ilk üfleme gerçekleştiğinde, “Sûrun üflendiği gün, Allah'ın diledikleri dışında, göklerde ve yerde bulunanlar dehşete kapılır, hepsi boyunları bükük olarak O'na gelirler.” (en-Neml 27/87) ayetinde de belirtildiği gibi bütün insanlar

ölüm korkusuna kapılacaklardır. *Nefhatü's-sa'k* (bk. İbn Kesîr, 1420/1999: 6/216) diye isimlendirilen ikinci üfleme gerçekleştiğinde, “(O gün) sûra üflenecek, ardından, Allah’ın diledikleri müstesna olmak üzere göklerde ve yerde bulunanların hepsi düşüp ölecek; sonra sûra yeniden üflenecek ve onlar birden ayağa kalkmış, etrafa bakıyor olacaklar.” (ez-Zümer 39/68) ayetinde de ifade edildiği gibi bütün mahlûkat ölecektir. Diriliş gününe kadar berzah âleminde bekledikten sonra (bk. el-Mü'minûn 23/100), *Nefhatü'l-kiyâm* (bk. İbn Kesîr, 1420/1999: 6/216) denilen üçüncü üflemede ise, “Sûra üfürülür. Bir de bakarsın kabirlerden çıkmış Rablerine doğru akın akın gitmektedirler.” (Yâsîn 36/51. Ayrıca bk. Kehf 18/99) ayetinde de anlatıldığı şekilde tüm insanlar dirilecek (bk. en-Nahl 16/38; el-Câsiye 45/26) ve kabirlerinden kalkarak mahkeme edilmek ve Allah’ın huzurunda toplanmak (bk. Meryem 19/ 95) üzere harekete geçeceklerdir. Allah’ın huzurunda mizan kurulacak, hiç kimseye zulmedilmeksizin her birey dünyada yapmış olduğu şeylerin hesabını verecek (bk. en-Nisâ 4/77; el-Enbiyâ 21/47; Yâsîn 36/54), dünyada yaptıklarının bir karşılığı olmak üzere ya cennet (bk. el-Bakara 2/82; en-Nisâ 4/124; Hûd 11/23; es-Secde 32/19) ya da cehenneme (bk. Tâhâ 20/74; el-Fecr 89/23; es-Secde 32/20) gönderilecektir.

Dünya kelimesi Kur'an'da çok defa, “yakın hayat” anlamındaki “el-hayatü'd-dünya” tamlamasında hayat kelimesinin sıfatı olarak kullanılmıştır (bk. İbrâhîm 14/27; en-Nahl 16/108; el-Kehf 18/28; Tâhâ 20/72; el-Fâtır 35/5; eş-Şûrâ 42/36) ki bu, ahiret ve ahiret hayatının karşılığıdır. Bazen de belirli bir ögeyi ifade eden (marife) olmak üzere, isim olarak kullanılmıştır. Hadislerde ise belirsiz bir ögeyi ifade eden (nekre) kalıbında kullanılmıştır (Uludağ, 1994: 10/22-25). Bu durumda “el-hayatü'd-dünya” tabiri, dünyanın hayatı anlamında değil, bize en yakın olan hayat manasında anlaşılmalıdır. (Yazır, 1971: 1/403) Fakat geçen süreç içerisindeki yaygın kullanımında, insanoğlunun bizzat içerisinde yaşadığı hayatın cereyan ettiği mekâna karşılık gelen bir manâya hasredilmiştir. Böylece gök kubbenin altındaki varlık alanı olan arzın/yerkürenin özel ismi hâline gelmiştir (Kefevî, ts.: 449).

Ancak dünya kavramı, insanlığın ilk kez vücut bulduğu, insanları çepeçevre kuşatan ve bir mekânı ifade eden “arz” kavramından farklıdır. Çünkü “dünya” belirli bir zaman ve mekân içerisinde hayat bulan canlılığı ve bu canlılığın devam ettiği süreci ifade etmektedir (Paçacı, 1994: 110. Ayrıca bk. Izutsu, 1975: 78). Ayetlerde dünya kavramı, insanların üzerinde yaşadığı mekânın coğrafi anlamda mahalli olarak hiç kullanılmamıştır. Kur'an'da bu anlam, arz kelimesiyle karşılanmıştır. “Arz” kavramının yerine yaygın olarak kullanılan “dünya” kavramı ise Kur'an'da, hadislerde ve diğer kaynaklarda insanın ölümünden önceki hayatını ifade etmektedir.

Eski sözlüklerde arz, “gökyüzünün zıddı olan kütle” veya “insanların üzerinde yaşadığı yer” şeklinde açıklanmıştır (bk. İsfehânî, 1412: 559-560; İbn Manzûr, 1414: 7/165-193). Aynı kelime ülke (el-A‘râf 7/110; Tâhâ 20/57), toprak (Yâsîn 36/33; Nûh 71/17) ve mukaddes şehir ve coğrafi bölgeler (el-Mâide 5/21; Yûsuf 12/21, 56; İbrâhîm 14/14; el-İsrâ 17/104) gibi sınırları belli yerler için de kullanılmıştır (Çağrı, 2013: 43/476). Bu durumda Kur’an, arz kelimesini coğrafi, dünya kelimesini ise dini ve ahlaki bir tabir olarak öne çıkarmıştır (Uludağ, 1994: 10/22; Öztürk, 2006: 67) ve bu iki ayrı kelime, biraz önce de ifade ettiğimiz gibi çoğu zaman aynı anlamda değerlendirilmiştir.

Dünya kelimesinin “alçaklık, kötülük” manasındaki “denaet” kökünden geldiği de ileri sürülmüştür (Vaux, 1979: 3/664; Izutsu, 1975: 78; Yazır, 1971: 1/403; Ünal, 1990: 246; Öztürk, 2006: 67). Ancak dünya kavramının, Kur’an’ın beyanları da göz önüne alınacak olursa (Allah el-Bakara 2/201. ayetinde, “ahiret için olduğu gibi dünya için de iyilik ve hayırlar” istenmesi gerektiğini beyan ediyor. Dünya anlam itibarıyla alçak ve kötülüklerin alanı manasını ifade etseydi dünyada iyilik ve hayırlar istemenin bir anlamı olmazdı) mahiyet olarak alçaklık ve bayağılık olarak anlaşılması isabetli bir yaklaşım değildir. Bu yaklaşımın daha çok ruhun maddeye üstünlüğünü esas alan Yunan düşüncesi ve düalist insan² anlayışının etkisi altında ifade edildiği söylenebilir. Yoksa bu tanım Kur’an’ın dünya kavramını ortaya koymaktan uzaktır (Yavuz, 2006: 163. Ayrıca konuyla ilgili tartışmalar için bk. Altıntaş, 2003: 13-26). Çünkü Kur’an’ın dünya ve ahiret anlayışı, bunların birbirine alternatif iki ayrı olgu olduğundan ziyade, bir bütünün iki parçası gibi birbirini tamamlayan iki olgu olduğu şeklindedir (Fârûkî, 2006: 176-177). Fakat bu bir bütünün iki parçası olma, kıymet açısından bir denkliği ifade etmemektedir. Çünkü dünya ve ahiretteki hayat tarzları arasında herhangi bir denklikten söz etmek mümkün değildir. Bunun mümkün olabilmesi için önce bu mekânların sunduğu imkânlar açısından birbirine denk olması icap eder. Oysa Kur’an’da da bildirildiği gibi ahiret kesin olarak dünyadan çok daha hayırlıdır (bk. en-Nisâ 4/77; ed-Duhâ 93/4). Zira Kur’an dünya hayatını oyun eğlence, süs ve öğünü, geçici bir faydalanma ve aldanma vesilesi olarak tarif ederken ahireti kalıcı ve gerçek hayatın yaşanacağı bir mekân, huzur, sükûn ve kesintisiz mutluluk âlemi olarak tanımlar (el-Ankebût 29/64; el-Mümin 40/39; el-Hadîd 57/20).

2 (Düalizm: Âlemi nur ve zulmet olmak üzere iki ezeli aslın yaratıp yönettiğine inanan din veya mezhepler İslâm kaynaklarında Seneviyye diye anılmıştır. Herhangi bir alanda birleştirilip bire indirgenemeyen iki karşıt ve bağımsız ilkenin varlığını ileri süren bu anlayış Batı dillerinde düalizm (Fr. dualisme), Türkçe’de ikicilik kelimesiyle karşılanmaktadır. Kaynaklarda bu anlayışı benimseyenler ashâbü’l-isneyn, ehli’l-isneyn, ehli’t-tesniye terkipleriyle ifade edilmektedir. Bk. Sinanoğlu, 2009: 36/521.

İşte bu yüzden ahiretteki nimetler dünyadaki nimetlerden çok daha hayırlı ve tercihe şayandır ve Allah Kur'an'da, geçici ve sonlu olan bir hayatın, sürekli ve ebedi olan ahirete tercih edilmemesini emretmektedir (bk. et-Tevbe 9/38; er-Ra'd 13/26; en-Nahl 16/30; en-Nâziât 79/37-39; el-A'lâ 87/16; ed-Duhâ 93/4). Dünyayı her şeyin önünde kabul edenlerin, dünya karşılığında ahireti satmakla yanlış yaptıklarını beyan etmektedir. Çünkü bu alış verişte değeri çok olan ahirete mukabil değeri az olan dünya satın alınmış ve fakat bu zümrenin yapıp ettikleri işler kendilerine dünyada ve ahirette hiçbir fayda sağlamamıştır (bk. el-Bakara 2/ 16; Âl-i İmrân 3/22). Buna karşılık, Allah yolunda şehit olanlar misali ahiretleri karşılığında dünyalarını satanlar övgüye mazhar olmuşlardır (bk. el-Bakara 2/154; en-Nisâ 4/74).

Yine Kur'an'ın beyanıyla dünya hayatı, gökten inen yağmurla bitip gürbüzleşen fakat bir süre sonra, Allah'ın gönderdiği bir afetle harap olup giden bitkiler gibidir (bk. Yûnus 10/24; el-Kehf 18/45). Buna rağmen insanlar dünyanın geçici nimetlerini elde etmeyi isterken, Allah ise ahiretin onların olmasını ister (bk. el-Enfâl 8/67). Ahirete mukabil dünya tercih edilmemeli, dünyanın faydasının ahirete göre çok basit olduğu unutulmamalıdır (bk. et-Tevbe 9/38). Dünya hayatına razı olanların Allah'a kavuşmayı istemeyenlerle aynı safta olacakları bilinmelidir (bk. Yûnus 10/7). Ayrıca dünyanın geçici nimetleri ahirete kıyasla çok az, değersiz ve geçici, buna mukabil ahirette Allah'ın verecekleri hem çok daha güzel hem de devamlıdır (bk. Âl-i İmrân 3/148; et-Tevbe 9/38; er-Ra'd 13/26; el-Kasas 28/60).

İşte bu sebeplerden dolayı dünya ile ahiret asla birbirine denk değildir. Çünkü Kur'an'ın değerler ölçeğinde ahiret, dünyadan her zaman değer açısından önde gelmektedir. Ancak insan için asıl olan dünya hayatıdır. Çünkü dünyada yaşamadan ahirette var olma imkânı yoktur. Ahiret dünya hayatının devamı niteliğindedir. Bu açıdan bakıldığında, belirleyicilik noktasında dünya hayatı asıl, değerli olma ve sürekli olma noktasında ise ahiret hayatı öndedir.

2. DÜNYA VE AHİRET ARASINDAKİ MÜNASEBET

Dünya, birbiri içerisine girmiş üç boyutu olan bir olgudur. Hayatlarında bu üç boyutu göz önünde bulundurarak yaşayanlar, dünyada kendilerine verilen görevi hakkıyla yapmış ve ahiret hayatını kazanmış olacaktırlar. Yoksa dünyayı kötüleyip ondan el etek çekenler yanında dünyayı kutsayıp sanki bütün hayat dünyadan ibaretmişçesine bir tavır içerisine girenlerin her ikisi de Kur'an'ın isteğine göre yaşadıklarını iddia edemeyeceklerdir.

Bu üç boyuttan birincisi; Allah'ın Kur'an'da da sık sık dikkatimizi çektiği Kur'an dışındaki ayetlerinin bulunduğu muhteşem oluşumdur. Bu yönüyle dünya, anlaşılması gereken, bu uğurda emek sarf edilmesi gereken bir alandır. Dünyanın bu yönünü okumak, anlamaya çalışmak, Allah'ın kurduğu muhteşem oluşumdaki sırları keşfetmeye çalışmak, O'nunla yakınlaşmak anlamına geleceği için teşvik edilen bir husustur. Bu hususlar, Allah'ın Kur'an'da gerek kâinatın gerekse tüm canlı ve cansız varlıkların yaratılışlarıyla ilgili olarak bildirdiği kevnî ayetlerde, Allah'ın varlığının delillerini ortaya koyan ayetlerde kendini göstermektedir.

İkincisi; dünya, ölümden sonraki hayatımızı kazanmaya yönelik faaliyetlerin yapıldığı alandır. Bu alanda da başarılı olmak için ne yapılması gerektiği, peygamberler ve kitaplar vasıtasıyla bildirilmiştir. Bu ilkeler istikametinde aktif faaliyet içerisinde olmak, dünyanın bize sunduğu nimetlerin helal olanlarından faydalanmak Allah'ın bize yüklediği bir görevdir. Bu hususlar da Kur'an'da, helaller, tayyibât, rızık, ibadetler, insanların birbirlerine karşı görevleri vb. olumlu alanlarda kendini göstermektedir.

Üçüncüsü ise; bizi ilk iki alandaki faaliyetlerimizden alıkoymak gibi bir görevi üslenmiş olan, heva ve heveslerimize hitap eden, Kur'an'da aldatıcılığı, oyun, eğlence ve süs olduğu yönlerinin ortaya konarak sakınmamızın istendiği olumsuz yönüdür. Peygamberimizin hadislerinde kaçınmamızı istediği, bir gölge olarak tanımladığı yön de bu alandır. Dünya hayatının bu yönünün diğer alandaki faaliyetlerimizi etkilemesine izin vermemek, dünya hayatında başarılı olup ahireti kazanmanın en önemli şartıdır. Bu kısa bilgilerden sonra, söz konusu üç boyutu ayrıntılı olarak ele alabiliriz.

2.1. Dünyanın Kevnî Boyutu

Dünyanın ilk boyutu, Allah'ın insanlığın hizmetine sunduğu (bk. el-Bakara 2/29; el-Câsiye, 45/12-13) evrendir. İnsanlar ve diğer canlılar bu evrenin içerisinde onun bir parçası olarak yaşarlar. Kur'an'da, yaşadığımız hayata mekân olan arz da dâhil olmak üzere tüm evren, Allah'ın muhteşem ayetleriyle donatılmış ve bunların tamamının insanların faydası için yaratıldığı bildirilmiştir (bk. el-Bakara 2/29; el-Câsiye 45/12-13). “Göklerin, yerin ve bunların arasında olanların, oyun olsun diye yaratılmadığını” (el-Enbiyâ 21/16; ed-Duhân 44/38) bildiren ayetlerde de işaret edildiği gibi yer, gökler ve bunlar arasında bulunan her şey Allah'ın bir hikmete mebni olarak yarattığı birer ayet/mucizedir. Kâinattaki bu ayetler, Kur'an'daki ayetleri iyi anlayabilmemize de zemin hazırlamaktadır. Bundan dolayı Allah Kur'an'da sık sık tabiat kitabındaki ayetlere dikkatimizi çekmekte ve onların mahiyetini anlayıp kavramamızı emretmektedir (bu ayetlerden bazıları içi

bk. el-A'râf 7/185; er-Rûm 30/37; es-Secde 32/27; Yâsîn 36/71, 77; Kâf 50/6; el-Mülk 67/3-4; el-Gâşiye 88/17-20). Bundan dolayı Allah, insanlığı imanla sorumlu tuttuğu gibi kâinattaki ayetleri anlayıp Allah'ın güç ve kuvvetinin sonsuzluğunu anlamakla da sorumlu tutmaktadır. Böylece insanoğlunun dünyadaki uğraşlarından bir tanesini de, Allah'ın yarattığı muhteşem evreni araştırma ve anlama faaliyetleri oluşturmaktadır.

Kur'an'ın en önemli hedeflerinden bir tanesi, insanoğlunda Allah, insan ve kâinat hakkında yüksek bir bilinç oluşturma isteğidir (Iqbal, 1955: 15). Bu sebeple Kur'an, insanın Allah ile ilişkisinin iyi bir düzeyde olmasını, insanın, Allah'ın yarattığı muhteşem kâinatla yakın olmasına bağlamaktadır. Bundan dolayı Kur'an insanı, "Göklerin ve yerin egemenliği üzerinde, Allah'ın yarattığı her bir nesne üzerinde ve kendi ecellerinin yaklaşmış olabileceği hususunda hiç kafa yormadılar mı?" (el-A'râf 7/185) ve "Üstlerindeki göğe bakmazlar mı? Onu nasıl bina ettik, nasıl donattık! Onda hiçbir düzensizlik ve eksiklik yoktur." (Kâf 50/6; Ayrıca bk. el-Mülk 67/3-4) ayetlerinin de işaretiyle gözlem ve deneyler yaparak, tefekkür ederek kâinatta olup bitenleri anlamaya, eşyanın tabii olduğu kanunları araştırmaya, bu konuda aklını ve zekâsını devreye sokmaya davet etmektedir.

Yine Kur'an, insanı, "Sağlam düşünce ve inanç sahipleri için yeryüzünde ve sizin kendi nefislerinizde birçok alametler vardır. Hâlâ görmüyor musunuz?" (ez-Zâriyât 51/20-21) ve "İnsan neden yaratıldığına bir baksın! Atılan bir sudan yaratıldı. (O su) sırt ile göğüs kafesi arasından çıkar." (et-Târık 86/5-7. Ayrıca bk. el-Vâkıa 56/58) ayetleriyle hem kendisini hem de kendisi dışındaki tüm âlemi incelemeye, üzerinde düşünmeye ve tefekkür etmeye çağırmaktadır.

Allah tüm kâinatta bir denge ve düzen oluşturmuş ve "Allah göğü yükseltti ve dengeyi koydu. Sakın dengeyi bozmayın. Ölçüyü adâletle tutun ve eksik tartmayın. Allah yeryüzünü canlıların altına serdi." (er-Rahmân 55/7-10. Ayrıca insana verilen görevle ilgili bk. el-Ahzâb 33/72) ayetinde de ifade edildiği gibi bu düzenin bozulmamasını emretmiş ve bu düzenin korunması için de insanoğlunu sorumlu kılmıştır.

İnsanoğluna yaraşan, Allah'ın emrine verdiği sayısız nimetlerden dolayı Allah'a şükretmektir. Bu şükür, insanların, Allah'ın kendilerinin emrine tahsis ettiği her şeyi, Allah'ın yarattığı gayeye uygun olarak kullanmasından ibarettir (bk. Abduh, 1315, 68). İnsanlar bu görevlerini ve sorumluluklarını yerine getirdiği oranda dünyada başarılı sayılacaktır. Dolayısıyla inananların dünyayı anlamaya ve korumaya yönelik tüm gayret ve faaliyetleri Allah'a yakınlaşmalarına ve ahireti kazanmalarına, bunun aksi ise hem insanlığın ve âlemin fesadına hem de Allah'ın hoşnutsuzluğuna vesile olacaktır.

Hız. Peygamber de Allah'ın tabiata nakşettiği sırları keşfetmek ve bunların sonucunda insanlığın hayatına olumlu katkılar sunmak üzere ilimle uğraşan kimseleri övmüş ve onlar hakkında şöyle buyurmuştur: “Âlimin abide üstünlüğü, benim sizden en basitinize olan üstünlüğüm gibidir.” (Tirmizî, “İlim”, 19). “Kim ilmi faaliyetler için bir yola girerse, Allah o kişiye cennetin yolunu kolaylaştırır.” (Müslim, “Zikir”, 39. Ayrıca bk. Buhârî, “İlim”, 10; Ebû Dâvûd, “İim”, 1; Tirmizî, “Kur'an” 10; İbn Mâce, “Mukaddime”, 17). “Şüphesiz melekler de ilme talip olanlara, hoşlandıklarından dolayı, kanat gererler. Göklerde ve yerde bulunan varlıklar, hatta sudaki balıklara varıncaya kadar, hepsi ilim adamları için Allah'tan af ve mağfiret dilerler.” (Tirmizî, “İlim”, 19).

İbnü'l-Arabî'ye (ö. 638/1240) göre de dünya ilahi güzellikleri yansıtan fevkalade güzel ve muhteşem bir aynadır (İbnü'l-Arabî, ts.: 2/714. Ayrıca bk. Cîlî, 1300: 1/75) ve insanların bu aynadan yansıyan ilahi güzellikleri ve muhteşem manzaraları okuyarak dünyalarını güzelleştirmek gibi bir sorumlulukları vardır. Allah'ın vahiy yoluyla gönderdiği kitabını okumak ve anlamaya çalışmak ne kadar kutsal bir faaliyet ise, tabiat kitabındaki ayetleri okuyup anlama faaliyetleri de o kadar kutsal ve önemlidir. Allah'ın Kur'an'da: “Yeryüzünde gezin dolaşın da (Peygamberleri) yalanlayanların sonu nasıl olmuş bir görün.” (el-En'âm 6/11. Ayrıca bk. en-Neml 27/69; el-Ankebût 29/20; er-Rûm 30/42) buyururken kastettiği sadece turistik seyahatler olmamalıdır. Muhtemelen buradan kastedilenler içerisinde geçmiş kavimlere ait bulgulara ulaşmak ve hayatı ona göre inşa etmek üzere arkeolojik araştırmalardan, antropolojik çalışmalara kadar büyük bir alanı kapsayan ilmi çalışmalar da vardır.

Yine aynı şekilde Allah Kur'an'da: “Kesin olarak inananlar için yeryüzünde ve kendi nefislerinizde birçok alametler vardır. Hâlâ görmüyor musunuz?” (ez-Zâriyât 51/20-21) ve: “Öyleyse insan neden yaratıldığına bir baksın.” (et-Târık 86/5) buyurmaktadır. Bu ayetlerde Allah, insandan kendisine aynadan bakıp keşfetmesini değil bilakis kendi yaratılış özellikleri hakkında bilimsel araştırmalar yapmasını istemektedir. Buna benzer örnekleri çoğaltmak mümkündür ve tüm bu örneklerde de görülecektir ki Allah yarattığı varlıkları ve evreni araştırıp mahiyetini anlamamızı istemektedir. Hatta bunu inananlara bir görev olarak vermektedir.

Bundan dolayı müminler, Allah'ın tabiat kitabına yazdığı muhteşem ayetleri anlamak ve insanlığın hayatını kolaylaştırmak adına aktif olmaları gerekmektedir. Bu gayeyi gerçekleştirmeye matuf olmak üzere insanlar hangi ilim dalında faaliyet gösterirlerse gösterebilirler, bu yaptıkları, Allah katında övgüye layık bir iştir. Bu açıdan bakıldığında dünyada başarılı olmak, aktif bir çaba gerektirmektedir. Bu aktif çabayı gösterenler dünyada başarılı sayılarak ahirette ödüllendirileceklerdir.

2.2. Dünyanın Olumlu Yönü

Dünyanın ikinci boyutu, ahiretin kazanılması için gerekli şeylerin yapılabileceği yegâne bir alan olmasıdır. Kur'an, ahiret ile dünya arasında sıkı bir bağ kurar ve ikisini birbirinin tamamlayıcısı olarak sunar. Sistemini, dünyanın ahiretin tarlası olduğu (Bu söz hadis olmamakla beraber aynı anlamda ayetlerin olması münasebetiyle manası doğru bir sözdür. Bk. Aclûnî, 1420/2000: 1/471) telakkisi üzerine kurar ve böylece insanoğlunun hem dünya hem de ahirette mutlu olmasını esas alır. Kur'an dünyayı ekme yeri, ahireti ise hasat yeri olarak belirler ("Kim ahiret ekinini istiyorsa onun ekinini artırırız; kim dünya ekinini istiyorsa ona da dünyadan bir şey veririz. Fakat onun ahirette bir nasibi olmaz." [eş-Şûrâ 42/20]). Böylece insanlığa, dünya hayatında güzel işler yaparak salih amel ekmeden, ahirette cennet biçmenin mümkün olmadığını belirtir. İnsanoğlunun ahirette mutlu olması ve kurtuluşa erebilmesi için dünya hayatını iyi değerlendirmesi ve Allah'ın rızasına uygun salih ameller yapması gerektiğini bildirir. Nitekim ayetlerin birinde buyrulur ki: "Allah'ın sana verdiğinden ahiret yurdunu kazanmaya bak ve dünyadan nasibini unutma! Allah sana ihsan ettiği gibi, sen de insanlara ihsanda bulun. Yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışma! Şüphesiz Allah bozguncuları sevmez." (el-Kasas 28/77). Görüldüğü gibi bu ayette ahireti aramak, dünyayı da unutmamak gerektiği belirtilmiş, başka bir ifadeyle şöyle denilmek istenmiştir: "Sınırlı ve geçici olan dünya hayatını küçük görmeyin, önemsiz saymayın. Zira sonsuz ve sınırsız olan ahiret mutluluğu dünyada yaptıklarınıza bağlıdır." Bu yönüyle dünya asla önemsiz değildir. Çünkü dünya olmasaydı ahirette saadet ve mutluluk elde edilemezdi. Dünyaya değer olarak ahiretin kendisiyle kazanılması yeter de artar bile...

Kur'an dünyayı ahiretin bir tarlası gibi sunmuş ve dünya ile ahiretin birbirinin devamı olduğunu bildirmiştir. Bu konuda Hz. Peygamber'in de bir takım tavsiyeleri vardır. Mesela o; "Sizin en hayırlınız, ahireti için dünyasını, dünyası için ahiretini terk etmeyip, her ikisini birlikte yürüteninizdir. Zira dünya ahirete ulaştırıcı bir vasıtaadır. Sakın insanlara yük olmayınız." (Münâvî, 1356: 3/499) "Ebedî yaşayacakmış gibi dünya için, yarın ölecekmiş gibi de ahiret için çalışınız." (Münâvî, 1356: 2/12) buyurmuşlardır. Böylece bize din ve dünya diye bir ayırım yapmaya gerek duymadan, hayatın her alanını Allah'ın öğrettiği ilkelere uygun olarak yaşamak gerektiğini ifade etmiştir.

Amerika'da yaşamış Lübnan asıllı Halil Cibrân (ö. 1883-1931), "The Prophet" adıyla yayınladığı ve dilimize "Ermış" adıyla tercüme edilen kitabında (Kendisi ve eserleri hakkında bilgi için bk. Demirayak, 2018; Azizaliyeva, 2018)

Mustafa adlı bir kişinin on iki yıl yaşamış olduğu şehirden ayrılırken insanlar tarafından durdurularak sorular sorulmasını anlatır. İnsanlar Mustafa'ya aşkı, evliliği, çocukları, yemeyi ve içmeyi, çalışmayı, sevinç ve kederi, özgürlüğü, zamanı, iyilik ve kötülüğü, güzelliği, ölümü ve hayata dair daha pek çok konuyu o, şehirden ayrılmadan ondan bazı şeyler daha öğrenmek gayesiyle sorarlar. Onlar sordukça Mustafa hikmetli cevaplar verir. Sorular soruları cevaplar cevapları izler ve sonunda bir kişi: "Din nedir?" diye sorunca, Mustafa: "Anlatıyorum ya dinlemiyor musun?" diye muhteşem bir cevap verir (Cibran, 2015; Gibran, 1998). Dinin yaşanılan hayat olması gerektiği gerçeğini, hayatın her alanının dinin ilgi alanı içerisinde olduğunu kendine has üslubu ile gayet veciz bir şekilde anlatır.

Dini, hayatın bizzat kendisi kılabilmek önemli bir hadisedir. Yaşadığımız hayatı Allah'ın isteklerine uygun hale getirmek ve Allah'ın bizim için seçtiği dine (bk. el-Mâide 5/3) uygun yaşamaktan mutluluklar çıkarmak ve onunla mutlu olmak gerekir. Zeyd b. Sâbit'e (ö. 45/665 [?]) Hz. Peygamber'in yaşantısını öğrenmek istediklerini belirterek: "Hz. Peygamber nasıl yaşardı?" diye soranlara: "Ben size ne söyleyeyim. Ben Resulullah'a komşuydum. Ona vahiy geldiğinde beni çağırırdı ve ben de gelen vahiy yazardım. Biz ahireti ansak o da bizimle beraber ahireti anardı. Dünyayı hatırlasak o da bizimle birlikte dünyayı hatırlardı. Yemekten bahsetsek o da yemekten bahsedirdi. Biz ne yaparsak o da aynı şeyleri yapardı. Benim size ondan anlatacaklarımın hepsi budur." demesi (İbn Ebî Davûd, 1423/2002: 37) bize, günlük hayatını dini haline getirmiş veya dinini günlük hayatı haline getirmiş bir Peygamber'i anlatır.

Bunun için de Allah'ın isteklerini günlük hayatımızın her safhasına yayarak, ahireti kazanacağız diye dünyayı, dünyayı kazanacağız diye de ahireti ihmal etmeden (bk. Münâvî, 1356: 3/499) yaşadığımız dünyayı imar etmek adına aktif bir hayat tarzını benimseyerek, ömür sürmeyi, imar etmek olarak anlamak suretiyle dünyayı yaşanılabilir bir mekân kılma yolunda çalışmak gerekir. Dolayısıyla ahiretin her türlü güzelliklerine kavuşmanın vesilesi olan dünya, asla ihmale gelmeyen, faal bir hayat yaşayarak imar edilmesi gereken bir yer olarak görülmelidir.

2.3. Dünyanın Süflî Yönü

Dünyanın üçüncü boyutu ise, insanların nefislerine, zaaflarına, heva ve heveslerine hitap eden süflî boyutudur. Kur'an'da dünyanın bu yönüne işaret eden pek çok ayet vardır. Çeşitli ayetlerde dünya hayatının bir "oyun/la'ib", "eğlence/lehv", "metâ/eskiyip atılacak eşya", "süs/zînet" ve "aldanış/gurur vesilesi" olduğu belirtilmiştir (bk. el-Câsiye 45/5; Muhammed 47/6; el-Hadîd 57/20). Bu ayetlerden bir tanesi:

“Bilin ki, dünya hayatı ancak bir oyun/la‘ib, eğlence/lehv, süs/zînet, aranızda karşılıklı bir övünme, çok mal ve evlat sahibi olma yarışından ibarettir. Tıpkı şöyle: Bir yağmur ki, bitirdiği bitki çiftçilerin hoşuna gider. Sonra kurumaya yüz tutar da sen onu sararmış olarak görürsün. Sonra da çer çöp olur. Ahirette ise (dünyadaki amele göre ya) çetin bir azap ve(ya) Allah’ın mağfret ve rızası vardır. Dünya hayatı, aldaniş metândan başka bir şey değildir.” (el-Hadîd 57/20) şeklindedir.

Ayette dünyayı niteleyen, dünyanın süfli yönüne dikkat çeken “la‘ib/oyun” kelimesi Kur’an kelimelerini ele alan lügatlerde “sahih bir maksada matuf olmayan her türlü fiil” diye tarif edilmiştir (Fîruzâbâdî M. E., 1412/1992: 4/431). Çeşitli türevlerinde “gizli bir şekilde aldatmaya yönelik işler yapmak” anlamına gelen “la‘ib” kelimesinin ayetteki şekliyle kullanılması, dünya hayatının aldaniş vesile olmasıyla ilişkilendirilmiştir (İsfehânî, 1412: 741). Fahreddin er-Râzî (ö. 606/1209), Kur’an’da dünya hayatı için “oyun” tabirinin kullanılmasına dair, “oyun çocukların işidir. Çocuklar kendilerini oyunun cazibesine kaptırırlar ve bunun sonucunda da hiçbir fayda göremezler” diyerek (1420: 29/464) kendilerini hayatın aldatıcı cazibesine kaptırarak ahirete müteallik görevlerini ihmal edenlerin, dünya hayatının sonunda yaşayacakları pişmanlık duygusuna dikkat çekmiştir.

Ayette dünyayı zemmeden bir diğer kelime ise “lehv/eğlence” kelimesidir. İnsan dünyadaki asıl gayesinden ve sorumlu olduğu esas işlerinden alıkoymak manasına gelen (İsfehânî, 1412: 748) bu kelime daha çok gençlerin meylettği bir fiil olarak vurgulanmıştır (Râzî, 1420: 29/464). Elmalılı Hamdi Yazır (1878-1942) da Cuma suresi 62/ 11. ayette geçen “lehv” kelimesini açıklarken kelimenin; “ticaret kervanları gibi kafileler gelirken çalınması mutad olan kös, def, dümbelek, davul ve zurna” gibi çalgı aletlerinin genel adı olduğunu bildirmiştir. (1971: 7/4992) Râzî de lehv kelimesini; “gençler kendilerini eğlencenin cazibesine kaptırırlar, sonuçta mallarını mülklerini hatta ömürlerini bu uğurda kaybedeceklerini bildikleri halde bunu yaparlar” şeklinde (1420: 29/464) açıklamakta ve dünyanın da aynı bu şekilde bir cazibesi olduğunu, bu cazibeye kapılmamak gerektiğini beyan etmektedir.

Ayette dünya hakkında kullanılan bir diğer alçaltıcı tabir ise, “zînet/süs” kelimesidir. Bu ayetteki zînet kelimesi dünyanın şeytani yönüne işaret etmektedir (İsfehânî, 1412: 389). Çünkü buradaki süs tıpkı yıkılıp gidecek virane bir binayı süslemek kadar abes bir şeydir. (Râzî, 1420: 29/464) Ama buna rağmen bazı insanlar Allah’a itaati ve ahireti kazanmasına vesile olacak amelleri kendisine süs edinmeyip, bunları terketmek adına sadece dünyayı kendilerine süs edinirler. (Kurtubî, 1384/1964: 17/255) Akıllı bir insan, yıkılmaya yüz tutmuş o viraneyi süslemek yerine, ayağa kaldırmak ve tamir etmek için uğraşır. Yani fani olan dünyayı, ahiretini kazanacağı faydalı işlerle değerli hale getirir. Ancak şurası da

unutulmamalıdır ki, süs ve süslenmeden edilen şey, çirkin birini güzelleştirmek, ondaki noksanlığı gidermektir. Oysa sonradan oluşan geçici bir şey asıl olana karşı dayanıklılık gösteremeyeceği çok iyi bilinmektedir (Râzî, 1420: 29/464). Yani dünya süslenerek cazip hale getirilmiştir. Bu cazibenin, asıl cazibe merkezi olan ahireti unutturmasına fırsat vermemek gerekmektedir. Bu sebeptendir ki Allah bize, “Sakin dünya hayatı sizi aldatmasın. O aldatıcı şeytan da Allah hakkında sizi aldatmasın!” (Lokmân 31/33; el-Fâtır 35/5) diye ikazda bulunmuştur.

Dünyayı aşışılama yönelik olarak ayette kullanılan bir diğer tabir ise, “kendi aranızda mal ve evlat çokluğuyla övünme ve gururlanma vesilesi” şeklinde geçmektedir. Hâlbuki bu sayılan şeyler; gururlanma, büyülenme ve böylece Allah’a isyan vesilesi olarak algılanmak yerine, Allah’ın imtihan için verdiği ve sahibine önemli sorumluluklar yükleyen birer emanet olarak görülebilse mesele kalmayacaktır. Evlat sahibi olmak kişiye önemli sorumluluklar yükler. Bu sorumluluğun farkına varılarak, evladın ve malın emanet olduğu anlayışıyla hareket edilse, emanetler zayi edilmemek üzere bir gayret içerisine girilecek ve imtihan kazanılabilir hale gelecektir. Bu husus Kur’an’da da önemle belirtilmekte ve: “Bilin ki mallarınız ve çocuklarınız sizin için birer imtihan vesilesidir. Allah katında ise büyük bir mükâfat vardır.” (el-Enfâl 8/28) buyrulurken evladın ve mal çokluğunun övünç ve büyülenme vesilesi haline getirilmemesi, bunların verilmesinin bir imtihana mebni olduğunun unutulmaması gerektiği anlatılmaktadır.

Ayetin sonunda dünyanın kıymetsiz ve fani olduğuna vurgu yapmak üzere metâ‘ kelimesi kullanılmıştır. Bu kelime tefsirlerde; “serap gibi parlayıp bulut gibi geçip giden şey” (Yazır, 1971, 2: 1246) ve “evlerde kullanılan ve eskiiyip atılan kap kacak gibi eşyalar” (Kurtubî, 1384/1964: 4/302) diye tarif edilmiş; ayrıca metâ‘ kelimesinin oyun, eğlence, eğlenme ve hoş vakit geçirme anlamlarına geldiği de vurgulanmış (Kurtubî, 1384/1964: 6/414) ve dünyanın geçiciliğine dikkat çekilmiştir. Hadîd suresi 20. ayetinin sonundaki dünya hayatının gurur metâ‘ olması, “dünya, kendisine, ahireti tamamen ihmal ederek bağlanan kişiler için aldaniş vesilesi iken kendisini Allah’ın hoşnut olacağı işlere çağırın kimseler için de çok güzel bir vesiledir” (Râzî, 1420: 29/464) şeklinde açıklanmıştır. Ayrıca, “metâ-ı gurûr, müşteriye kandırmak için süslenerek cazip hale getirilen ve satın alındıktan sonra değersiz olduğu anlaşılın metâ demektir. İşte dünya hayatı budur. Bunun alıcısı olanlar, bütün dikkatini ve ümidini buna bağlayanlar, mutluluğun tamamen ve sadece dünyada olduğunu sananlar aldanmış olurlar” (Yazır, 1971: 2/1246) şeklinde de tefsir edilmiştir.

Kur’an’da: “(Dünyalık olarak) size verilen her şey, dünya hayatının metâdır. Allah’ın katındakiler ise daha hayırlı ve daha kalıcıdır. Hâlâ aklınızı kullanmıyor

musunuz?” (el-Kasas 28/60) buyrulurken dünyada verilen her şeyin metâ‘ olduğundan bahsedilir. Kelimenin anlamı ile ilgili yukarıda yapılan açıklamalardan, bu metâların değer verilecek şeyler olmadığı açıkça anlaşılacaktır. Zaten ayetin devamında da ahirette verilecek olan şeylerin dünyada verilenlerden çok daha hayırlı olduğu vurgulanarak bu mana pekiştirilmektedir. Bu nedenle dünya hayatının çok kısa süreli süslerine aldanmamak ve kimilerine imtihan vesilesi olarak verilen maddî imkânlarla göz dikmemek gerekir (bk. el-Hicr 15/88; el-Kehf 18/28; Tâhâ 20/131).

Hz. Peygamber de dünyanın bu yönüne vurgu yapmak üzere: “Benim dünya ile ilgim bir ağacın gölgesinde bir müddet dinlendikten sonra bırakıp giden bir yolcu gibidir.” buyurmuş (Tirmizî, “Zühd”, 44; İbn Hanbel, 1421/2001: 4/473-474; 6/241-242) ve pek çok hadisinde dünyayı kötülemiştir. Bu hadislerden birkaç tanesi: “Dünya müminin zindanı kâfirin cennetidir.” (Müslim, “Zühd”, 1; Tirmizî, “Zühd”, 16; İbn Mâce, “Zühd”, 3; İbn Hanbel, 1421/2001: 14/44; 15/23; 16/198), “Dünya ve içindekiler melundur.” (Tirmizî, “Zühd”, 14; İbn Mâce, “Zühd”, 3) ve “Eğer dünyanın Allah katında bir sivrisineğin kanadı kadar değeri olsaydı ondan kâfirlere bir damla su dahi vermezdi.” (Tirmizî, “Zühd”, 13; İbn Mâce, “Zühd”, 3) şeklindedir. Kur'an'ın dünya hakkındaki açıklamalarını yaşadığı mütevazı hayatıyla tüm ümmetine tefsir edip gösteren Hz. Peygamber, dünyaya karşı hep mesafeli olmuştur. Ümmetine dünyada gurbette yaşarcasına hareket edip, asıl yurdun ahiret olduğu bilinciyle hareket etmelerini tavsiye etmiştir (bk. İbn Mâce, “Zühd”, 3).

Dünyanın bu süfli yönüyle alakalı olarak Hz. Peygamber'in tavrı bu şekilde olduğu gibi, ashabının tavrı da bundan farklı olmamış ve tüm müminlere bu tavır Hz. Peygamber'den bir miras olarak intikal etmiştir (Konuyla ilgili ayrıntılı açıklamalar için bk. Öztürk, 2006: 80-82).

Hâsılı dünya bir yönüyle tüm sınırlarına vakıf olmak için peşinde koşmamız gereken bir muhteşem değer, bir başka yönüyle ahireti kendisiyle kazanacağımız için kıymetli bir varlık ama bir diğer yönüyle de cezbeden, aldatan, peşinden sürükleyerek yanlış yollara götüren bir olgudur. Dünyanın bu üç boyutunu göz önünde bulundurarak, dünya ile ilişkimizi buna göre kurmak, bize ahiret hayatını kazanmanın kapılarını açacaktır.

SONUÇ

Yakın olmak anlamını ifade eden dünya kelimesi, el-hayatü'd-dünya şeklinde, hayat kelimesine sıfat olarak kullanıldığında, bize “uzak olan hayat” manasındaki ahiretin tam zıddı olarak “yakın olan hayat” anlamına gelmektedir. Ancak geçen zaman içerisinde bu kelime, üzerinde yaşadığımız ve Kur'an'ın arz olarak

isimlendirdiği yer kürenin adı haline gelmiştir. Dünya sözcüğü her ne kadar yanlış bir kullanıma tabi tutulmuş olsa da, ilim çevrelerince arz yani yerküre coğrafi bir mekânı ifade eden bir tabir, dünya kelimesi ise tamamen dini ve ahlaki bir tabir olarak anlaşılabilir gelmiştir.

Dünya, ahiretin kazanıldığı mekân olması itibarıyla çok değerli ve önemlidir. Ancak bu kavram birbiri içine girmiş üç boyutu içerisinde barındırmaktadır. Bu üç boyut aynı kavramı farklı yönlerden ifade eden olgulardır. Bundan dolayı dünyanın bu üç özelliği bilinmeden onun Allah'ın istediği şekilde yaşanmış olması mümkün değildir.

Dünyanın bu boyutlarından ilki; insanlık için yaratılıp onun hizmetine sunulmuş olan ve Allah'ın yaratmış olduğu muhteşem evrendir. Dünyanın bu yönü, insanın araştırması, içerisindeki sırları anlayıp kavraması için Allah tarafından teşvik edildiği ve üzerinde çalışma yapmakla yükümlü olduğu bir alandır.

İkincisi, ahiretin kazanılmasına imkân verecek olan boyuttur. Dünyanın bu boyutuyla ilgili olarak insanın önemli görev ve sorumlulukları vardır ve bu yükümlülükler insanlara, gönderilen peygamberler ve indirilen kitaplar vasıtasıyla Allah tarafından bildirilmiştir. Bu konuda insanoğluna düşen, Allah'ın kendisine bildirdiği görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmek için gayret etmek, salih ameller işlemek ve faydalı işler ortaya koymaktır.

Üçüncüsü ise, insanları ilk iki alandaki faaliyetlerinden uzaklaştırıp dünyadaki imtihanı kaybetmesine yönelik telkinleri olan, insanların heva ve heveslerine hitap edip onları aldanişa sürükleyen boyuttur. Dünyanın bu boyutuna Kur'an, onun oyun, eğlence, süs, metâ', mal ve evlat çokluğuyla övünme ve sonunun aldaniş olduğu şeklinde dikkat çekmiştir.

Dünyanın bu üç boyutuna vakıf olan insanlara düşen, dünyanın herhangi bir yönünün diğer boyutları etkilemesine izin vermemek ve böylece dünyadaki imtihanın kaybedilmesine müsaade etmemektir. Yaşanılan hayat boyunca bu üç boyutun birbirini yok etmesine ve etkisiz hale getirmesine izin vermeyerek, dünyada yüklenilen ve kutsal bir görev olan kulluk görevini layıkıyla yerine getirerek, ahireti kazanmaktır.

KAYNAKÇA

- Abdelhaleem, M. (1998). "Kur'an'da Ahiret-Dünya ve Dünya Hayatı". Trc. Ş. Demir. *EKEV Akademi Dergisi -Sosyal Bilimler-* (1/3), 321-333.
- Abduh, M. (1315). *Risâletü'l-tevhîd*. Mısır: Dâru'l-meârif.
- Aclûnî, E. F. İ. (1420/2000). *Keşfü'l-hafâ ve müzîlü'l-ilbâs*. Thk. A. B. Yûsuf. b.y.: Mektebetü'l-Asriyye.

- Altıntaş, R. (2003). "İslâmî Gelenekte 'el-Hayâtü'd-Dünya' Kavramını Anlama Biçimleri". *İlahiyat Fakülteleri Kelâm Anabilim Dalı VII. Eğitim Öğretim Meseleleri Koordinasyonu Toplantısı ve Sempozyumu*. (ss. 13-26), 6-8 Eylül 2002, Çorum.
- Azizaliyeva, B. (2018). "Cibran Halil Cibran'ın 'Peygamber' Eserinin Türkiye Türkçesine Çevirisi". *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi* (5/14), 120-130.
- Buhârî, M. (1422). *Sahih*. Thk. M. Z. en-Nâsir. b.y.: Dâru tavki'n-necât.
- Cibran, H. (2015). *Ermış*. Trc. A. Berktaç. İstanbul: İşbankası Yayınları.
- Cilî, A. (1300). *el-İnsânü'l-kâmil*. İstanbul: y.y.
- Çağrıncı, M. (2013). "Yer". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 43: 476-478. İstanbul: TDV Yayınları.
- Demirayak, K. (2018, Eylül 19). "Cibrân Halil Cibrân". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*: <https://islamansiklopedisi.org.tr/cibran-halil-cibran>.
- Ebû Dâvûd, S. B. S. (1430/2009). *Sünen*. Thk. Ş. A. - M. Karabelli. b.y.: Dâru'r-risâleti'l-İslâmiyye.
- Fârûkî, İ. R. (2006). *Tevhid*. Trc. D. Y. - L. Boyacı. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Ferâhidî, H. A. (1988). *Kitâbü'l-ayn*. Thk. İ. es-Sâmerrâî. Beyrut: Dâru müesseseti'l-âlemî li'l-matbûât.
- Fîruzâbâdî, M. M. (1412/1992). *Besâiru zevi't-temyiz fi letâifi'l-Kitâbi'l-Aziz*. Kahire: el-Meclisü'l-a'lâ li'ş-şuûni'l-İslâmiyye.
- Fîruzâbâdî, M. M. (1991). *el-Kâmüsü'l-muhît*. Beyrut: Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî.
- Gedikli, F. (2018). "Kur'an'da Anlatılan Dünya Hayatının Mahiyeti". *Turkish Studies=Türkoloji Araştırmaları: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* (13/2), 435-455
- Gibran, K. (1998). *Prophet*. New York: Alfred A. Knopf.
- Ibanez, F. M. (1996). *Felsefe Öyküleri*. Trc. H. Koyukan. Ankara: İmge Kitabevi.
- İbn Ebî Davûd, E. B. (1423/2002). *Kitâbü'l-mesâhif*. Thk. M. b. Abde. Kahire: el-Fârûk el-hadîse.
- İbn Hanbel, E. A. (1421/2001). *Müsned*. Thk. Ş. el-Arnaût. v.dğr. b.y.: Müessesetü'r-risâle.
- İbn Kesîr, E. F. İ. (1420/1999). *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*. Thk. S. B. Selâme. b.y.: Dâru't-tayyibe li'n-neşr ve't-tevzî'.
- İbn Mâce, E. A. (1430/2009). *Sünen*. Thk. Ş. el-Arnaût. v.dğr. b.y.: Dâru'r-risâleti'l-âlemiyye.
- İbn Manzûr, C. (1414). *Lisânü'l-Arab*. Beyrut: Dâru Sâdır.
- İbnü'l-Arabî, M. (ts.). *el-Fütuhât*. Beyrut: Dâru Sâdır.
- Iqbal, M. (1955). *Traduction et Notes de Eva Meyerovitch*. Paris: Librairie d'Amérique et D'Orient Adrien-Maisonneuve.
- İsfehânî, R. (1412). *el-Müfredât fi garibi'l-Kur'ân*. Dimeşk: Dâru'l-Kalem.

Kur'an Perspektifinden Dünya ve Ahiret Arasındaki Münasebet

- Izutsu, T. (1975). *Kur'an'da Allah ve İnsan*. Trc. S. Ateş. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Kefevî, E. B. (ts.). *el-Külliyât*. Thk. A. D. M. el-Mısri. Beyrut: Müessesetü'r-risâle.
- Kurtubî, E. A. (1384/1964). *el-Câmiu li ahkâmi'l-Kur'ân*. 2. Baskı . Thk. A. el-B. - İ. Etfîş. Kahire: Dâru'l-kütübi'l-Mısriyye.
- Münâvî, Z. M. (1356). *Feyzü'l-kadîr şerhu'l-câmiu's-sağîr*. Mısır: el-Mektebetü't-ticâriyyetü'l-kübâ.
- Müslim, B. H. (ts.). *Sahîh*. Beyrut: Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî.
- Okumuş, M. (2010). “Kur'an ve Sünnette Dünya ve Ahiret Hayatına Bakış”. *Diyanet İlmî Dergi* (46/1), 119-144
- Öztürk, M. (2006). “Kur'an'ın Değer Sisteminde Dünya ve Dünyevi Hayatın Anlamı”. *Tasavvuf Dergisi* (16), 65-86.
- Paçacı, M. (1994). *Kur'an'da ve Kitab-ı Mukaddes'te Ahiret İnancı*. İstanbul: Nûn Yayıncılık.
- Râzî, F. (1420). *Mefâtihu'l-gayb (et-Tefsîru'l-kebîr)*. 3. Baskı. Beyrut: Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî.
- Sinanoglu, M. (2009). “Seneviyye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 36: 521-522. İstanbul: TDV Yayınları.
- Tirmizî, M. B. (1998). *Sünen*. Thk. B. A. Ma'rûf. Beyrut: Dâru'l-garbi'l-İslâmî.
- Uludağ, S. (1994). “Dünya”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 10: 22-25. Ankara: TDV Yayınları.
- Ünal, A. (1990). *Kur'an'da Temel Kavramlar*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Vaux, B. C. (1979). “Dünya”. *İslâm Ansiklopedisi*. 3: 664-665. İstanbul: MEB Yayınları.
- Yavuz, Ö. F. (2006, Ekim 20-21). “Kur'an Perspektifinde Dünya - Ahiret Bütünlüğü”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* (6/3), 159-193.
- Yazır, E. H. (1971). *Hak Dini Kur'an Dili*. İstanbul: Eser Kitabevi.
- Zebîdî, M. M. H. (2001). *Tâcü'l-arûs min cevâhiri'l-kâmûs*. Thk. M. Hicâzî. Kuveyt: et-Türâsü'l-Arabî.